

ส่องวัฒนธรรมดินแดนเจ้าแม่นางนอน EXPLORING CULTURAL LAND OF CHAO MAE NANG NON

กฤตชนพัชญ์ บุญช่วย

วิทยาลัยการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Krissanabhat Boonchuay

College of Tourism and Hospitality, Sripatum University

บทนำ

“เหนือสุดในสยาม ชายแดนสามแผ่นดิน ถิ่นวัฒนธรรมล้านนา ล้ำค่าพระธาตุดอยตุง” (Chawalit Kumngern, 2015) คำขวัญจังหวัดเชียงรายนี้แสดงให้เห็นถึงคุณค่า ความสำคัญอันโดดเด่นของจังหวัดเชียงรายซึ่งชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ แวะเวียนมาเยี่ยมเยียนเพื่อค้นหาคำตอบที่ซ่อนอยู่ในคำขวัญจังหวัดดังที่กล่าวไว้ข้างต้นอย่างไม่ขาดสาย ตลอดจนค้นหาความงามทั้งในด้านภูมิประเทศอันตระการตาด้วยธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ไปดั่งเนินเขา ซองคำ และน้ำวนน้ำ เอกลักษณ์ของจังหวัดที่อยู่เหนือสุดของสยามประเทศ เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานตั้งแต่สมัยเชียงแสนของพญามังราย ผู้ก่อตั้งเมืองเชียงรายบนพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำกก อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้บนดอยสูงที่สลับซับซ้อน เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำและน้ำตกอันงดงามหลายแห่ง และมีเทือกเขาผีปันน้ำที่เป็นพรมแดนกั้นประเทศพม่าจนถึงด้านทิศเหนือ อีกทั้งเป็นจุดแรกที่แม่น้ำโขงไหลผ่าน

นอกจากทรัพยากรทางธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์แล้วยังหลากหลายด้วยเชื้อชาติ และวัฒนธรรม เนื่องจากจังหวัดเชียงรายเป็นพรมแดนกั้นกลางระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว ส่งผลให้ประชากรของจังหวัดเชียงรายประกอบด้วยชาวไทยพื้นราบ ชาวไทยภูเขา และชาวจีนฮ่อที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่บนดอยสูงแต่ละชนชาติจะมีประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ ตลอดจนมีโบราณสถานนานัปการให้ผู้คนที่ทั่วทุกสารทิศได้เรียนรู้และค้นหาความเป็นมาอย่างไม่รู้เบื่อ

ประกอบกับไม่นานมานี้ประเด็นที่ 13 นักกีฬาและโค้ชฟุตบอลเยาวชนทีมหมูป่าอะคาเดมี ติดภายในถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนนานถึง 17 วัน (BBC NEWS, 2018) ยิ่งส่งผลให้ประชาชนทั้งชาวไทย และนานาชาติประเทศต่างให้ความสนใจที่จะรู้จักดินแดนของเจ้าแม่นางนอนหรือพื้นที่ของจังหวัดเชียงรายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนที่กำลังจะเปลี่ยนจากสถานที่ที่ไม่โดดเด่นในเชิงการท่องเที่ยวของจังหวัดมากนักเมื่อครั้งอดีต กลับได้รับความสนใจให้ผู้คนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศพยายามเข้ามาแสวงหาความจริงสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายในถ้ำหลวงไม่ว่าจะเป็นในเชิงประวัติศาสตร์ที่เล่าขานถึงตำนานความรักของหญิงสูงศักดิ์กับชายเลี้ยงม้าที่ยังคงเป็นปริศนาและเงื่อนไขรอให้นักประวัติศาสตร์และผู้สนใจไขปริศนาต่างๆ ที่ซ่อนอยู่อย่างน่าระทึก และในเชิงสภาพแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติเองก็เป็นที่น่าสนใจไม่น้อยที่พร้อมดึงดูดให้นักวิทยาศาสตร์หรือนักสำรวจใฝ่ฝันเข้าไปค้นหาถึงความอุดมสมบูรณ์ทั้งบริเวณภายนอกและภายในถ้ำหลวงเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาถ้ำหลวงแห่งนี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งนับว่าเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัด และของประเทศตามยุทธศาสตร์ของรัฐบาลปัจจุบันที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยอันเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้หลักสำคัญต่อประเทศไทยอันเรื่องชื่อในเรื่องทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ มากุลด้วยแหล่งท่องเที่ยวและอารยธรรมอันงดงาม

ดังนั้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยอย่างยั่งยืน กล่าวคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอ ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคง

รักษาความดั้งเดิมไว้ไม่เสื่อมคลาย (Sombat Karnjanakit, 2017) ผู้เขียนจึงเห็นควรมีการทำความเข้าใจกับดินแดนเจ้าแม่娘娘หรือจังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอแม่สายอันเป็นสถานที่ตั้งของถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอนให้มากยิ่งขึ้น ผู้เขียนได้เรียบเรียงประวัติศาสตร์ของจังหวัดเชียงราย ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อเรื่องครูปา ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดเชียงรายที่นอกจากจะเป็นการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดเชียงรายให้กับผู้สนใจได้ศึกษา แล้วยังสามารถนำไปถ่ายทอดต่อบุคคลอื่นอันจะเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายให้แพร่หลายอีกด้วย

เล่าขานตำนานความเป็นมา “เชียงราย” : เหนือสุดในสยาม

อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่ที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทย ตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำแม่กก ซึ่งมีผู้คนเข้ามาตั้งหลักแหล่งและมีความรุ่งเรืองมาหลายยุคหลายสมัยตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบบริเวณที่ลุ่มริมแม่น้ำกก พอจะสันนิษฐานได้ว่าบริเวณดังกล่าวเป็นศูนย์กลางของชุมชนมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 1800 ด้วยร่องรอยของซากเมืองที่มีความเจริญทางด้านวัตถุและศิลปะที่ค้นพบในปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงรายเริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยต้นพุทธศตวรรษที่ 19 ซึ่งตามที่ปรากฏในพงศาวดารโยนกกล่าวว่า พญามังราย ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังราย บุตรของพญาลาวเม็ง ผู้ครองนครหิรัญนครเงินยางหรือเชียงแสนในปัจจุบัน ได้ขึ้นครองราชย์แทนพญาลาวเม็งในปี พ.ศ. 1802 ได้ย้ายราชธานีจากเมืองหิรัญนครเงินยางมาสร้างราชธานีแห่งใหม่ที่ริมฝั่งแม่น้ำกก เมื่อ พ.ศ. 1805 โดยให้ชื่อว่า “เชียงราย” ซึ่งหมายถึง เมืองของพญามังราย

จากนั้นจึงทำการรวบรวมหัวเมืองต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครือญาติสายเลือดลัวะจักราช เข้ามาไว้ในอำนาจ และแผ่อำนาจเข้าไปในเขตลุ่มน้ำปิง และให้ชื่อราชธานีใหม่นี้ว่า “นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่” และครองราชสมบัติอยู่ ณ เมืองเชียงใหม่ สำหรับเมืองเชียงรายนั้น เมื่อพ่อขุนเม็งรายย้ายไปครองราชสมบัติที่เมืองเชียงใหม่นี้แล้ว พระราชโอรส คือ พระไชยสงคราม ก็ได้ครองราชสมบัติสืบต่อมา นับแต่นั้นเมืองเชียงรายก็ขึ้นต่อเมืองเชียงใหม่

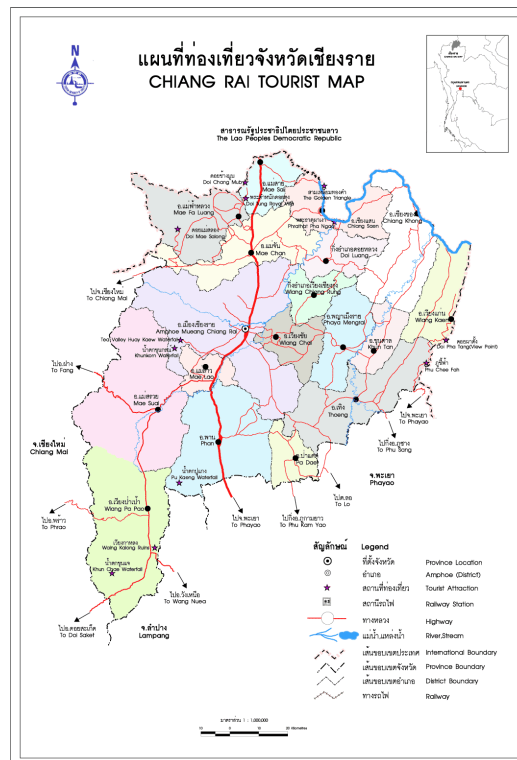
จนถึง พ.ศ. 1860 พญามังรายได้สวรรคตลง ทำให้อาณาจักรล้านนาอันมีเมืองเชียงใหม่นี้เป็นราชธานีเกิดความแตกแยก เจ้าผู้ครองนครต่างแย่งชิงอำนาจจนเกิดสงครามกลางเมือง ทำให้ล้านนาตกอยู่ภายใต้การปกครองของพระยาขิดวงศ์ขุนนางมอญแห่งพม่าสมัยพระเจ้าบุเรงนอง กว่า 200 ปี จนกระทั่งปี พ.ศ. 2329 พระยาเยอกับพระยาแพร์คิดจะสวามิภักดิ์ต่อกรุงเทพมหานคร จึงจับปะกามณี แม่ทัพที่พม่าปกครองเมืองเชียงราย เป็นเชลยแล้วนำตัวส่งลงมาถวายยังกรุงเทพมหานคร

ต่อมาสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 ได้ส่งกำลังสนับสนุนพญากาวิละต่อสู้กับพม่าจนเป็นผลสำเร็จและสถาปนาเชียงใหม่นี้เป็นประเทศราชของกรุงรัตนโกสินทร์ โดยแต่งตั้งพญากาวิละเป็นพระเจ้ากาวิละปกครองเมืองเชียงใหม่นี้ ในปี 2347 พระเจ้ากาวิละยกทัพไปตีเมืองเชียงแสนกวาดต้อนผู้คนออกจากบริเวณเมืองจันทุมเมืองต่างๆรวมถึงเชียงรายจึงถูกทิ้งให้เป็นเมืองร้างจวบจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 ในปีพ.ศ.2386 เชียงรายได้รับการบูรณะขึ้นในฐานะเมืองบริวารของเชียงใหม่อีกครั้ง ซึ่งต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการยกเลิกหัวเมืองประเทศราช เชียงรายจึงเป็นเมืองหนึ่งซึ่งขึ้นตรงต่อมณฑลพายัพ และต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 6 การปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลได้ถูกยกเลิก เชียงรายจึงได้จัดตั้งขึ้นเป็นจังหวัดหนึ่งของไทยนับแต่นั้นมา (Kritsakorn Wongkornwut, n.d.)

หลากหลายชาติ หลายเผ่าพันธุ์ “เชียงราย” : ชายแดนสามแผ่นดิน

ภาพที่ 1 แสดงอาณาเขตจังหวัดเชียงราย

ด้วยสภาพพื้นที่ของจังหวัดที่มีอาณาเขตทางทิศเหนือ ติดต่อกับสหภาพพม่า ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดพะเยา ทิศตะวันออก ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่ (Thailand Tourism Authority of Thailand Chiang Rai Office, 2015) ดังภาพแสดงอาณาเขตของจังหวัดเชียงรายดังต่อไปนี้

Government Action Plan Budget Year 2019 (Annual budget request form)

(P.2), Chiangrai Provincial Education Office, 2018, Chiangrai

จากภาพจะเห็นว่าจังหวัดเชียงรายมีอาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้านถึงสองประเทศด้วยกันคือ สหภาพพม่า และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่งผลให้เชียงราย มีกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ตามที่ราบและดอยสูง ซึ่งมีศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปตามวิถีดั้งเดิมที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยประชากรในเชียงรายสามารถจำแนกออกเป็นชนชาติต่างๆ ดังนี้

คนเมือง เป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ ในอดีตเรียกว่าไทยวน หรือลาวพุงดำ ผู้ชายจะมีรูปร่างโปร่งบางกว่าคนภาคกลางเล็กน้อย ส่วนผู้หญิงมีรูปร่าง ผิวพรรณ และหน้าตางดงาม ชาวไทยวนมีภาษาพูดต่างไปจากไทยภาคกลาง และมีตัวหนังสือเฉพาะ แต่ปัจจุบันได้ใช้ภาษาไทยกลางแทน ที่อยู่อาศัยถูกสร้างให้มีการยกใต้ถุนสูง หน้าจั่วมีไม้ไขว้สลักลวดลายเรียกว่า “กาแล” โดยชาวไทยวนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีฝีมือทางการช่างและหัตถกรรม

ไทยลื้อ มีถิ่นฐานเดิมบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง และตอนกลางของแขวงไซบุรีในลาว

ไทยเขิน มีถิ่นฐานเดิมอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำซัน ในรัฐฉานของพม่า ซึ่งมีการอพยพมาอยู่บริเวณดอยแม่สลองจังหวัดเชียงราย

ไทใหญ่ ซึ่งเรียกตนเองว่า “ไต” คนเมืองจะเรียกว่า “เงี้ยว” และชาวพม่าเรียกว่า “ฉาน” เพราะมีถิ่นเดิมอยู่ในรัฐฉาน ผู้ชายมีลักษณะรูปร่างสูงใหญ่กว่าคนไทยภาคกลาง ผู้หญิงมีผิวคล้ำกว่าชาวพม่า ส่วนใหญ่นิยมทำเกษตรกรรมและค้าขาย และยังมีฝีมือทางหัตถกรรมอีกด้วย

อีเก้อ ซึ่งเรียกตนเองว่า “อาฮา” มีรูปร่างเล็กแต่แข็งแรงล่ำสัน ผิวสีน้ำตาลอ่อนหยาบกร้าน ภาษาพูดคล้ายภาษามูเซอและลีซอ

มูเซอ ซึ่งเรียกตัวเองว่า “ลาหู่” มีรูปร่างสันทัด ผิวดำตาลอ่อน ชอบกินหมากมีภาษาพูดเฉพาะของกลุ่มตนเอง แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยตามลักษณะการแต่งกายของผู้หญิง อาศัยอยู่บนภูเขาสูง ปลูกบ้านยกพื้นสูงยังชีพด้วยการทำไร่เลื่อนลอย และเป็นชนเผ่าที่ชำนาญในการล่าสัตว์เป็นอย่างมาก

เย้า ซึ่งเรียกตนเองว่า เมียน เป็นชนเผ่าที่มีความขยันอดทน ได้รับอิทธิพลภาษาและตัวอักษรจากจีน มักตั้งบ้านเรือนอยู่บนไหล่เขา นิยมทำไร่ข้าวโพด ติเหล็ก เย็บปักถักร้อย และทำเครื่องเงิน

กะเหรี่ยง มีการแบ่งย่อยออกไปหลายเผ่ามีการตั้งบ้านเรือนแบบถาวร ประกอบอาชีพทำนาและปลูกพืชไร่ ปัจจุบันมีทั้งผู้ที่ยังคงนับถือผีและนับถือศาสนาพุทธและคริสต์

ลีซอ เป็นชนเผ่าที่มีผิวขาวกว่าชนเผ่าอื่น หน้าตากว้างกลม ผู้หญิงนิยมเกล้ามวยไว้ท้ายทอย เวลาทำงานจะโปกหัวและสวมห่วงเงินไว้ที่คอ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีความชำนาญในการล่าสัตว์

แม้ว ซึ่งเรียกตนเองว่า ม้ง มีลักษณะท่าทางการพูดคล้ายคนจีน นิยมสร้างบ้านติดดินอยู่บนภูเขาสูง ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ ติเครื่องเงิน และเย็บปักถักร้อย ซึ่งชาวแม้วส่วนใหญ่ยังคงมีการนับถือผี

จีนฮ่อ เป็นกลุ่มชาวจีนที่เป็นทหารกองพล 93 ที่หลบหนีการปราบปรามของจีนคอมมิวนิสต์ผ่านทางพม่าเข้ามาทางประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ.2493-2499 โดยมีการใช้ภาษาจีนกลางและกวางตุ้ง ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและค้าขายเป็นอาชีพหลัก มีการนับถือศาสนาพุทธ คริสต์ ลัทธิขงจื้อ และศาสนาอิสลาม (Kritsakorn Wongkornwut, n.d.)

ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ “เชียงราย” : ถิ่นวัฒนธรรมล้านนา

จากความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงรายส่งผลให้เชียงราย โดยเฉพาะในส่วนของอำเภอแม่สาย อันเป็นอำเภอที่มีพื้นที่อยู่เหนือสุดของจังหวัดและของประเทศ ตลอดจนเป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสองประเทศอย่างสหภาพพม่า และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่งผลให้อำเภอแม่สาย เป็นอำเภอที่มีความน่าสนใจในการศึกษาในเชิงของประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อ ซึ่งมีความหลากหลายให้ทำการศึกษายังไม่ผิดหวังเลยทีเดียว ไม่ว่าจะเป็นทางด้านประเพณีท้องถิ่น วัฒนธรรมทางด้านอาหาร และความเชื่อเรื่องครุบาอันเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวล้านนา ซึ่งจะได้แสดงให้เห็นถึงรายละเอียดต่อไป (Chawalit Kumngern, 2015)

ล้ำค่าประเพณี

การที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เดินทางเข้ามายังประเทศไทย โดยเฉพาะบริเวณอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ดินแดนทางตอนเหนือสุด ที่มีพรมแดนที่ติดต่อและเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านด้วยลำน้ำหลายสาย อำนาจความสะดวกให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ สามารถเดินทางเข้ามายังประเทศไทยโดยสะดวก ส่งผลให้ขนบธรรมเนียม ประเพณี มีแตกต่างกันออกไป (Komchadluek, 2012) ทั้งนี้ประเพณีของชาวจังหวัดเชียงรายอันแสดงถึงอารยธรรมล้านนาเมื่อครั้งอดีต และนับว่าเป็นส่วนหนึ่งในการหลอมรวมชนทุกเผ่า ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของชนชาวเชียงราย มีดังนี้

ภาพที่ 2 ประเพณีสืบชะตา

Arts, culture and customs of Mae Sai District Chiang Rai province by Chawalit kumngern, 2015,
[online]. from: <http://581128019.blogspot.com/2015/10/blog->

1. ประเพณีสืบชะตา เป็นประเพณีที่นิยมถือปฏิบัติกันของชาวไทยภาคเหนือ ปัจจุบันความเชื่อและศรัทธาเริ่มแผ่ขยายไปยังภูมิภาคอื่นๆ หรือแม้แต่ในหมู่ชาวกองฯ หรือวัยรุ่นมากขึ้น เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมืองและตัวบุคคล จึงมีการสืบชะตาบ้าน สืบชะตาเมือง และสืบชะตาคน สืบชะตาเมือง เป็นประเพณีสำคัญของทางเชียงใหม่ที่จะต้องถือปฏิบัติกันทุกปี การทำบุญเมืองนั้นเพื่อสร้างความร่มเย็นเป็นสุขให้แก่ชาวบ้านชาวเมือง เป็นการสร้างความพร้อมเพรียง ความรักสมัครสมานสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวเมือง เนื่องจากในสมัยโบราณกล่าวกันว่า การสืบชะตาเมืองมักจะจัดขึ้น 2 กรณี คือ กรณีแรกจัดในยามที่บ้านเมืองเดือดร้อน ขว้ายากหนักแพง หรือเกิดศึกสงครามมีทั้งการสืบชะตาเมือง สืบชะตาเจ้าเมือง ทำบุญบูชาเช่นไหว้ พระวิญญานของเจ้าผู้ครองเชียงใหม่องค์ก่อนๆ ตลอดจน "พระเสื้อบ้าน พระเสื้อเมือง" เทพอารักษ์ รวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และกรณีที่สองจัดในยามที่บ้านเมืองสงบสุข เพื่อให้เกิดความเป็นมงคลแก่บ้านเมือง เสริมบารมีให้รุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป

ภาพที่ 3 ประเพณีโล้ชิงช้าบ้านผาหมี่

Arts, culture and customs of Mae Sai District Chiang Rai province by Chawalit kumngern, 2015,
[online]. from: <http://581128019.blogspot.com/2015/10/blog->

2. ประเพณีโล้ชิงช้าบ้านผาหมี จะมีการจัดขึ้นทุกๆ ปี ประมาณปลายเดือนสิงหาคม ถึงต้นเดือนกันยายนซึ่งจะตรงกับช่วงที่ผลผลิต กำลังงอกงาม พร้อมทั้งจะเก็บเกี่ยว โดยชาวอาข่าจะตายห้อยในไร่ข้าวเป็นครั้งสุดท้าย หลังจากตายห้อยแล้วก็รอสำหรับการเก็บเกี่ยว ตรงกับเดือนของอาข่าคือ “ฉ้อลาบลา” ประเพณีโล้ชิงช้าของชาวอาข่า ถือเป็นพิธีกรรมที่มีคุณค่ามากด้วยภูมิปัญญาที่ใช้ในการส่งเสริมความรู้แล้ว ยังเกี่ยวพันกับการดำรงชีวิตประจำวันของอาข่าไปพร้อมกันด้วย

ภาพที่ 4 ตักบาตรสามแผ่นดิน

Arts, culture and customs of Mae Sai District Chiang Rai province by Chawalit kumngern, 2015, [online]. from: <http://581128019.blogspot.com/2015/10/blog->

3. ตักบาตรสามแผ่นดิน มหากุศลครั้งยิ่งใหญ่ในดินแดนล้านนา ตักบาตรพระ 3 แผ่นดิน ได้แก่ ประเทศไทย สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า และ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 10,000 รูป ณ บริเวณหน้าด่านพรมแดน อ.แม่สาย จ.เชียงราย (Komchadluek, 2012)

ลำขนาดอาหาร “เจียงฮาย”

อาหารมีความสำคัญลำดับแรกและมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถ้าเราได้รับอาหารเพียงพอ มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต ย่อมทำให้ร่างกายแข็งแรงต่อต้านโรคร้ายไข้เจ็บได้และเป็นที่มาของสุขภาวะขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับ (Ranida Pingmuang et al., n.d.)

จากเหตุการณ์ 13 นักกีฬาและโค้ชฟุตบอลเยาวชนทีมหมูป่าอะคาเดมี ติดภายในถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน นอกจากจะให้เห็นมิตรภาพ ความร่วมมือและแรงใจที่สำคัญจากประชาชนชาวไทย และความร่วมมือจากนานาชาติแล้ว สิ่งหนึ่งที่เป็นความภาคภูมิใจของคนไทยชาวจังหวัดเชียงราย คือ คำชมในเรื่องของรสชาติอาหารที่ไม่ว่าชนชาติไหนได้ลิ้มลองเป็นอันต้องติดใจเสียทุกราย

โดยจากโครงการวิจัยการศึกษาและส่งเสริมวัฒนธรรมอาหารพื้นบ้านเพื่อสุขภาวะชุมชน จังหวัดเชียงราย ซึ่งนำทีมโดย ผศ.รณิดา ปิงเมือง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมทางด้านอาหารของชาวเชียงรายที่ไม่ได้มีเพียงแค่รสชาติที่อร่อยเลิศล้ำ แต่ยังมีความเป็นมาอันทรงคุณค่า และอุดมด้วยโภชนาการทางอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย กล่าวคืออาหารพื้นบ้านของจังหวัดเชียงรายนั้นมีความหลากหลายและยังเป็นตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งของการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจากจีนตอนใต้และ 2 ผังแม่น้ำโขง ล้วนแล้วแต่เชิญชวนให้ลิ้มลอง ดังนี้

ภาพที่ 5 ข้าวแรมพิน

Lanna Folk Food Recipes, Chiang Rai Province. Education and promotion of local food culture for community wellness Chiang Rai province. Research in Chiang Rai Rajabhat University, Office of the Health Promotion Fund, Ranida Pingmuang. et. al., (n.d.).

ข้าวพิน

เรียกกันติดปากว่า “ข้าวแรมพิน” หรือ “ข้าวแรมคีน” เป็นอาหารชนิดหนึ่งที่มีรสเปรี้ยว เผ็ด หวาน เป็นทั้งอาหารว่าง และอาหารหลัก เป็นได้ทั้งอาหารคาวและหวาน แต่ทุกอย่างเป็นมังสะวิรัต หรือเป็นอาหารเจ ซึ่งเป็นที่นิยมของชาวไทยใหญ่ ไทลื้อ และไทจีน นำเข้ามาจากทางสิบสองปันนาประเทศจีน ผ่านมาทางพม่า เข้าสู่ อ.แม่สาย จ.เชียงราย เมื่อหลายสิบปีก่อน จนกลายเป็นอาหารของชาวแม่สาย คำว่า “ข้าวแรมพิน” คงเพี้ยนมาจาก ข้าวแรมคีน ด้วยวิธีการทำที่จะนำข้าวเจ้า หรือ ถั่วลันเตา หรือ ถั่วลิสง มาไม่จนเป็นแป้ง แล้วนำน้ำแป้งที่ตกตะกอนมาเคี่ยวกับปูนขาวจนสุก จากนั้นเทใส่ภาชนะ ทิ้งไว้ 1 คืน วันรุ่งขึ้นแป้งจะแข็งตัว ตามรูปภาชนะที่บรรจุ สามารถทานได้เลยหรือนำไปทอดทานคู่กับน้ำราดที่มีส่วนผสมของน้ำเต้าหู้ยี้ขาว น้ำมันควาเจียว กระเทียมเจียว พริกป่นคั่ว ซีอิ๊วเค็ม น้ำเต้าหู้ยี้ และน้ำสาคูคือน้ำที่ทำจากการหมักจากกล้วยและข้าวคั่ว แต่ที่นิยมจะทานกับผักนานาชนิด เช่น ถั่วงอกกุยช่าย กะหล่ำปลี ถั่วฝักยาว เป็นต้น (Ranida Pingmuang et al., n.d.)

ภาพที่ 6 ข้าวซอยน้อยสูตรดั้งเดิม เวลาทานจะมีเครื่องปรุงและซอส

Lanna Folk Food Recipes, Chiang Rai Province. Education and promotion of local food culture for community wellness Chiang Rai province. Research in Chiang Rai Rajabhat University, Office of the Health Promotion Fund, Ranida Pingmuang. et al. (n.d.).

ภาพที่ 7 ข้าวซอยน้อยทรงเครื่อง

Lanna Folk Food Recipes, Chiang Rai Province. Education and promotion of local food culture for community wellness Chiang Rai province. Research in Chiang Rai Rajabhat University, Office of the Health Promotion Fund, Ranida Pingmuang. et al., (n.d.).

ข้าวซอยน้อย

ข้าวซอยน้อยเป็นอาหารของชาวไทลื้อในอำเภอแม่สาย นิยมทานกันมาหลายชั่วอายุคนแล้ว เพราะเป็นอาหารที่ทำง่าย เครื่องปรุงต่างๆ ก็หาได้ภายในครัวนั่นเอง แต่ปัจจุบันจะหายากแล้ว สาเหตุที่เรียก “ข้าวซอยน้อย” เนื่องจากเมื่อเทียบกับข้าวซอยใหญ่ ซึ่งเป็นแผ่นก๋วยเตี๋ยวที่คนไทยภาคกลางนำมาตัดเป็นเส้นราดหน้า แต่ชนชาวไทยใหญ่ ไทลื้อ ไทเจิน นิยมนำมาหั่นในลักษณะเส้นที่เล็กกว่ามาก นิยมนำเส้นที่วุ้นมาทำเป็น “ข้าวซอยน้ำเงี้ยว” อีกอย่างหนึ่ง คือกรรมวิธีในการทำข้าวซอยน้อยนั้น เมื่อนำแป้งไปนึ่งแล้ว แผ่นก๋วยเตี๋ยวที่ได้จะมีลักษณะเล็กและบางกว่าแผ่นก๋วยเตี๋ยวที่มีขายตามท้องตลาดทั่วไป (Ranida Pingmuang et al., n.d.)

ข้าวซอยน้อย มี 2 คือ สูตรดั้งเดิม เป็นข้าวซอยน้อยธรรมดา และข้าวซอยน้อยทรงเครื่อง

ข้าวซอยน้อยสูตรดั้งเดิม จะได้แบ่งเป็นบางๆ อ่อนตัว เวลากินจะใช้มือจับกินกับเครื่องปรุง หรือใช้ตะเกียบคีบจิ้มเครื่องปรุง

ข้าวซอยน้อยทรงเครื่อง จะใช้ทำแป้งชิ้นแรกก่อน พอสุกจึงนำมาใส่เครื่องปรุงต่างๆ เช่น หมูสับที่รวนไว้แล้ว ตอกไข่ใส่ลงไป ใส่ผักกระหล่ำฝักกาดหอมซอย ใส่ใบหอม กระเทียมเจียว หรืออื่นๆ ตามชอบ เอาตะเกียบคลุกๆ จากนั้นเทแป้งกลบลงไปอีกรอบ แล้วนำไปนึ่งแบบลอยน้ำอีกรอบ ให้สุก แซะออกมาใส่ภาชนะลักษณะคล้ายข้าวห่อไข่ (Ranida Pingmuang et al., n.d.)

ภาพที่ 8 น้ำเงี้ยวน้ำข้น

Lanna Folk Food Recipes, Chiang Rai Province. Education and promotion of local food culture for community wellness Chiang Rai province. Research in Chiang Rai Rajabhat University, Office of the Health Promotion Fund, Ranida Pingmuang. et al., (n.d.).

น้ำเงี้ยว

ถือเป็นเมนูยอดนิยม เป็นอาหารพื้นบ้านภาคเหนือ คล้ายก๋วยเตี๋ยว แต่แตกต่างกันที่น้ำเงี้ยว มีน้ำแกงที่เข้มข้นด้วยเครื่องแกง มีเส้นก๋วยเตี๋ยว หรือขนมเส้น (ขนมจีน) เป็นส่วนประกอบหลัก และมีเนื้อสัตว์ เช่น เนื้อหมู หรือเนื้อวัว เลือดหมู หรือเลือดไก่ หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใส่ดอกจี่ว มะเขือเทศ และถั่วเน่า จึงมีรสชาติเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว น้ำเงี้ยวแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ น้ำเงี้ยวน้ำข้น ใส่เลือดหมูสดในน้ำแกงเหมือนก๋วยเตี๋ยวน้ำตก

ภาพที่ 9 น้ำเงี้ยวน้ำใส

Lanna Folk Food Recipes, Chiang Rai Province. Education and promotion of local food culture for community wellness Chiang Rai province. Research in Chiang Rai Rajabhat University, Office of the Health Promotion Fund, Ranida Pingmuang. et.al., (n.d.).

น้ำเงี้ยวน้ำใส (น้ำจางหรือข้าวซอยน้ำคั่ว) ซึ่งเป็นของชาวไทใหญ่ ใช้เนื้อไก่หรือเนื้อหมูสับ คั่วกับมะเขือเทศ ผัดกับเครื่องแกง ที่มีพริกแห้ง หอมแดง กระเทียม ถั่วเน่าแผ่น (ถั่วเหลืองหมัก) เหมือนน้ำพริกอ่อง แยกต่างหากจากน้ำแกง เวลารับประทาน โดยทั่วไปจะลวกเส้นก๋วยเตี๋ยว หรือใช้เส้นขนมจีนแล้วจึงตามด้วยน้ำ

แกงที่เป็นน้ำเงี้ยว รับประทานกับถั่วงอก ผักกาดดองหั่นฝอย ต้นหอม ผักชี และกระเทียมเจียว (Ranida Pingmuang et al., n.d.)

นอกจากวัฒนธรรมด้านอาหารดังกล่าว เชียงรายยังมีของดีให้นักท่องเที่ยวแวะซื้อติดไม้ติดมือกลับไปเป็นของฝากอันขึ้นชื่อที่ห้ามพลาด ไม่ว่าจะเป็น ข้าว ซึ่งเป็นของขึ้นชื่อคู่เมืองเชียงราย เพราะเป็นแหล่งปลูกข้าวที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ บนดอยแม่สลองและในอำเภอแม่ฟ้าหลวง โดยชาวอุ้งล้งถือเป็นชาคุณภาพดี มีกลิ่นหอมรสชาติดีไม่แพ้ต้นตำรับจากไต้หวันเลยทีเดียว ลิ้นจี่ เป็นผลไม้ขึ้นชื่อของเมืองเชียงราย ที่นิยมปลูกกันทั่วจังหวัด โดยเริ่มนำมาปลูกครั้งแรกราวปี พ.ศ.2509 ที่ อำเภอแม่จัน ได้พันธุ์มาจากประเทศจีน ซึ่งให้ผลโต มีกลิ่นหอม และรสชาติดี จึงนิยมปลูกอย่างแพร่หลาย และสับปะรดนางแล ซึ่งมีลักษณะลูกเล็ก กลมป้อม ตาโปน เนื้อสีเหลืองเข้ม ไม่มีเส้นใย รสหวานฉ่ำ กลิ่นหอมคล้ายน้ำผึ้ง สาเหตุที่เรียกว่าสับปะรดนางแล เพราะปลูกที่ละแวกบ้านนางแล อำเภอเมือง ซึ่งเชื่อกันว่าได้พันธุ์มาจากประเทศจีน (Kritsakorn Wongkornwut, n.d.)

ความเชื่อเรื่อง ครุบา “ตนบุญแห่งล้านนา”

เหตุการณ์ที่กลุ่มเยาวชนทั้ง 13 คนทีมหมูป่าอะคาเดมี ติดภายในถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน สิ่งที่น่าประหลาดใจในข่าวซึ่งสร้างความระทึก และความหวังให้กับคนทั่วไปเป็นอย่างมาก และนับว่าเป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นมาท้าทายแนวคิดสมัยใหม่ในยามที่ทั่วโลกกำลังพัฒนาสู่ความทันสมัย ด้วยความคิดเชิงเหตุผล และความเป็นวิทยาศาสตร์ที่ทุกอย่างพิสูจน์ได้ ซึ่งคืบคลานมาแทนที่ความคิดความเชื่อเรื่องปรากฏการณ์ลึกลับที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยวิทยาศาสตร์ และไม่ได้มีเหตุผลรองรับที่สามารถพิสูจน์ได้เสมอไป หนึ่งในนั้นคือความเชื่อและความศรัทธาครุบาศรีวิชัยซึ่งนับเป็นบุคคลสำคัญของภาคเหนือในฐานะเป็น “ตนบุญแห่งล้านนา” และเป็นตัวแทนความหมายของคำว่า “ครุบา” ในปัจจุบัน (Nattapong Doungkaew, 2016)

จากชื่อเสียงของครุบาศรีวิชัยและภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัยมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับความเชื่อและความคาดหวัง ของผู้คนในสังคมที่ต่างพากันแสวงหาเพื่อร่วมสร้างบุญ ดังนั้นครุบาในปัจจุบันซึ่งสร้างภาพลักษณ์ของตนเองให้สัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของครุบาศรีวิชัย ซึ่งปัจจุบันมีทั้งหมด 5 รูปสำคัญ และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไปและถือว่าเป็นต้นแบบหรือเป็นภาพแทน (representation) ของกระแสครุบาในยุคปัจจุบัน ได้แก่ ครุบาบุญชุ่ม ญาณสวโร, ครุบาเทือง นาถสีโล, ครุบาน้อย เตชปัญโญ, ครุบาอริยชาติ อริยจิตโต และครุบาชัยยาปถพี ชัยยรัตนจิตโต (Nattapong Doungkaew, 2016)

ครุบา ในปัจจุบันได้สร้างภาพลักษณ์และเรื่องราวที่สัมพันธ์กับครุบาศรีวิชัยคือ การแต่งกายและการแสดงพฤติกรรมคล้ายกับครุบาศรีวิชัย การเป็นครุบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิด การเชื่อมโยงผ่านวัตรปฏิบัติและพิธีกรรม และการสร้างภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนา โดยมีเรื่องเล่าการเป็นครุบาศรีวิชัยกลับชาติมาเกิดด้วยพื้นฐานความเชื่อเรื่อง “ขวัญ” ซึ่งเป็นความเชื่อ ท้องถิ่นภาคเหนือ จึงเกิดเรื่องเล่าว่าครุบาในปัจจุบันเป็นหนึ่งใน 32 ขวัญของครุบาศรีวิชัย กลับชาติมาเกิด (Teung Nat Seelow, 2014)

ครุบาปัจจุบันพยายามเชื่อมโยงผ่านวัตรปฏิบัติและพิธีกรรมที่กล่าวกันว่า สืบทอดมาจากครุบาศรีวิชัย ส่วนใหญ่มักเป็นการเชื่อมโยงจากประวัติครุบาศรีวิชัยที่ถูกดัดแปลง และสร้างขึ้นใหม่เช่น วัตรปฏิบัติครุบาศรีวิชัยที่ว่า “...นุ่งผ้าสามผืน ตีนตี่สี่ ฉันทข้าวคาบเดียว เดียวจงกรม...” รวมถึงการกินมังสวิรัตด้วย โดยลักษณะวัตรปฏิบัติดังกล่าว ครุบาน้อย เตชปัญโญ กล่าวว่า ถ้าวัดปฏิบัติเช่นนี้และทำเป็นประจำทุกวัน (Nattapong Doungkaew, 2016) ไม่เพียงแค่วัตรปฏิบัติเท่านั้น พิธีกรรมถือเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ครุบาในปัจจุบันได้เชื่อมโยงกับครุบาศรีวิชัย โดยเฉพาะพิธีกรรม “การเข้านิโรธกรรม” ซึ่งปรากฏในเอกสารที่ชื่อว่า “กัมมัฏฐานรอม” กล่าวกันว่า เมื่อครั้งอยู่วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2475 เรียกว่า “การเข้านิโรธสมาบัติ” (Phra Srivichai, 1932) ซึ่งสืบทอดมาจากครุบาอาจารย์ของตนเองซึ่งเคยเรียนรู้และศึกษามาจาก

ครูบาศรีวิชัย (Sor Suthipun, 2013) หรือไม่ก็กล่าวว่าเป็น การศึกษามาจากพับสาของครูบาศรีวิชัยที่สืบทอดจากครูบาอาจารย์ (Nattapong Doungkaew, 2016)

นอกจากนี้ยังมี การสร้างภาพลักษณ์การเป็น “พระนักพัฒนา” ซึ่งหมายถึง พระที่เน้นการบูรณปฏิสังขรณ์หรือสร้างพุทธสถานสำคัญจำนวนมาก และมีความยิ่งใหญ่อลังการ (Nattapong Doungkaew, 2016) โดยภาพลักษณ์การเป็น พระนักพัฒนาเป็นภาพลักษณ์สำคัญของครูบาศรีวิชัย โดยลักษณะการสร้างวัดของครูบาในปัจจุบันจะต้องยิ่งใหญ่ และสวยงามอลังการซึ่งไม่ได้เป็นเพียงการพยายามสร้างภาพลักษณ์การเป็นพระนักพัฒนา เพื่อให้สัมพันธ์กับภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยเท่านั้น การสร้างวัดในลักษณะดังกล่าวยังเป็นการ สถาปนาบารมีให้แก่ครูบาผู้เป็นเจ้าของวัดนั้น ๆ ด้วย ซึ่งคนส่วนใหญ่มักเชื่อว่าบารมีของเจ้าอาวาสวัดมักจะสะท้อนผ่านงานการก่อสร้างวัด วัดที่สร้างใหญ่และใช้เวลาในการก่อสร้างเร็วแสดงให้เห็นว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้มีบารมีสูง อย่างไรก็ตาม การเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์ของครูบาศรีวิชัยไม่ได้เป็นเพียงปัจจัยเดียวที่ทำให้คนในสังคมให้ความสนใจและเลื่อมใสศรัทธา ครูบาในปัจจุบันยังมีการปรับตัวในแง่อื่น ๆ อีกมาก เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะความไม่มั่นคงทางจิตใจของผู้คนในโลกปัจจุบัน เพื่อตอบสนองความต้องการเรื่องโชเคราะห์ ดวง และเงินทอง ความต้องการของผู้คนในยุคแห่งการแข่งขัน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การงาน การเงิน รวมถึงความ ไม่มั่นคงต่าง ๆ อีกจำนวนมาก เป็นลักษณะการปรับตัวเพื่อสร้างจุดสนใจ สร้างแรงดึงดูดให้ผู้คน เกิดความสนใจคล้ายกับการนำเสนอสินค้าทางใจประเภทหนึ่ง แต่เป็นสินค้าทางความเชื่อ โดยสิ่งที่ทำให้ครูบาในปัจจุบันได้รับความนิยมเลื่อมใสศรัทธามาจากการนำเสนอผ่านการเรียบเรียงประวัติของครูบาแต่ละท่านออกมาเป็นรูปเล่มหนังสือ ประสบการณ์จากลูกศิษย์ ที่นำเสนอภาพความศักดิ์สิทธิ์และเรื่องปาฏิหาริย์ต่าง ๆ เป็นเรื่องเล่าต่อกันไปโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ทำให้มีการเผยแพร่ที่รวดเร็วและแพร่หลายนั่นเอง (Nattapong Doungkaew, 2016)

แหล่งท่องเที่ยวงามตา “ลำคำพระธาตุดอยตุง”

นอกจากพระธาตุดอยตุงอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวอันเลื่องชื่อคู่มืองเชียงรายได้ที่นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศต่างต้องไปยังสถานที่แห่งนี้เมื่อกล่าวถึงจังหวัดเชียงราย แต่ล่าสุดหลังจากคนทั่วโลกได้รู้ข่าวการติดตัวของกลุ่มเยาวชนทีมหมูป่าอะคาเดมี ทั้ง 13 คน ทำให้ถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ซึ่งอยู่ในพื้นที่ ต.โป่งผา อ.แม่สาย จ.เชียงราย กลายเป็นอีกหนึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ด้วยลักษณะที่พรั่งพร้อมด้วยธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยนางนอน มีเนื้อที่ประมาณ 5,000 ไร่ กรมป่าไม้ได้ประกาศจัดตั้งเป็นวนอุทยานเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2529 โดยหน่วยงานที่ดูแลหลักคือ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 15 เชียงราย โดยถ้ำหลวง เป็นถ้ำหินปูนขนาดใหญ่ ปากถ้ำเป็นห้องโถงกว้างมากภายในถ้ำจะพบกับความงามของ เกล็ดหินสะท้อนแสง หินงอก หินย้อย ธารน้ำ และถ้ำลอด ภายในถ้ำและยังมีถ้ำเล็กๆ อีก 3 แห่งในบริเวณเดียวกัน (Thairath Online, 2018)

โดยข้อมูลของอาจารย์พรชัย เชี่ยวสาธุ (Thai PBS News, 2018) ได้ระบุเกี่ยวกับตำนานของถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ว่าเจ้าหญิงแห่งเมืองเชียงรุ่ง แคว้นสิบสองปันนา ซึ่งมีพระสิริโฉมงดงามตามเชื้อสายแห่งชาวไทยลื้อ ได้แอบรักกับชายเลี้ยงม้าในวัง จึงหนีตามกันมาถึงที่ราบใกล้แม่น้ำโขง เมื่อเดินทางไปถึงที่นั่น เจ้าหญิงทรงครรภ์หลายเดือนแล้ว เสด็จต่อไปไม่ไหวจึงประทับรอพระสวามีอยู่ที่นั่น หากแต่พระสวามีก็ไปแล้วไม่กลับมาอีกเลยด้วยถูกลอบสังหารจากทหารที่สะกดรอยตามมานั่นเอง ด้วยความเสียใจ นางจึงใช้ปืนปักผมแทงพระเศียรของพระองค์เอง จนเลือดไหลออกเป็นสายกลายเป็น "แม่น้ำแม่สาย" จวบจนทุกวันนี้ และพระวรกายของเจ้าหญิงที่นอนเหยียดยาวจากทิศใต้จรดทิศเหนือ ก็กลายเป็น "ดอยนางนอน" จวบจนทุกวันนี้

ดังนั้น ทางไปอำเภอแม่จัน มีขุนเขาทอดตัวคล้ายผู้หญิงนอนเหยียดยาว เรียกว่า ดอยนางนอน เดิมชื่อดอยตายนะ หรือดอยสามเส้า ซึ่งเกี่ยวข้องกับตำนานลาวจก เทพบุตรอย่างแนบแน่น ดอยส่วนที่ศีรษะเรียกว่า ดอยจ้อง หรือดอยจิกจ้อง (เดิมเรียกดอยนี้ว่า ดอยท่าหรือดอยต้า) เป็นดอยของลูกชายปู่เจ้าลาวจกที่รอคอยพ่อ ดอยลูกถัดมาเรียกว่า ดอยย่าเฒ่า ซึ่งเป็นภรรยาของปู่เจ้าลาวจก ส่วนดอยอีกลูกหนึ่ง คือ ดอยดินแดง หรือดอยปู่เจ้าลาวจก หรือเป็นที่รู้จักกันดีในนามของ ดอยตุง เชื่อกันว่า ดอยทั้ง 3 นี้ เป็นที่อยู่อาศัยเดิมของลาวจก ราช ผู้เป็นต้นวงศ์ของพญามังราย ก่อนที่จะเคลื่อนย้ายมาสร้างเมืองหิรัญนครเงินยาง เหนือดอยดินแดงเป็นที่ประดิษฐานพระธาตุดอยตุง อันถือเป็นปฐมธาตุแห่งแรกของภาคเหนือ (Thairath Online, 2018)

นอกจากนี้ในบริเวณใกล้ถ้ำหลวงยังประกอบด้วยถ้ำพระ ซึ่งเป็นโพรงถ้ำตื้นๆ ขนาดเล็ก ภายในถ้ำมีพระพุทธรูปหน้าตักกว้าง 2 ม. 1 องค์ ถ้ำเสียงผา แม้ว่าจะยังไม่มีมีการสำรวจอย่างละเอียด แต่พบว่าช่วงต้นของถ้ำมีความชุ่มชื้น พื้นถ้ำบางแห่งมีความอ่อนนุ่ม มีสัตว์ป่าเข้ามาอาศัยดื่มน้ำและถ้ำพญานาค เป็นถ้ำขนาดเล็ก มีหินงอกหินย้อยคล้ายพญานาค และในส่วนของขุนน้ำนางนอน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน เป็นป่าผืนเล็กๆเชิงดอยนางนอนบรรยากาศร่มรื่น เป็นลำธารเล็กๆ ที่ไหลออกจากรอยแยกของหินใต้ภูเขาหินปูน มีการสร้างฝายขนาดเล็กกั้นไว้จนกลายเป็นแอ่งน้ำพื้นที่ขนาด 3 ไร่ มีเสื้อและห่วงยางให้เช่าริมลำธารชาวบ้านนิยมมาเล่นน้ำในหน้าร้อน (Kritsakorn Wongkornwut, n.d.)

นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ รอให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมกับความงดงามของธรรมชาติ ต่อดำกับวัฒนธรรม ประเพณีเก่าแก่แห่งล้านนา และเที่ยวหาของฝากจากสินค้าท้องถิ่นอันเลื่องชื่อคู่มือเมืองเชียงราย ดังจะได้แนะนำต่อไป

ตลาดแม่สาย : ตลาดพม่า การค้าชายแดน

แม่สายนับว่าเป็นอำเภอใหญ่เหนือสุดของประเทศไทย ติดต่อกับเมืองท่าหลักของพม่า โดยมีแม่น้ำแม่สายเป็นพรมแดนธรรมชาติ เป็นแหล่งที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาซื้อหาพลอยและสินค้านานาชนิดที่ถูกนำเข้ามาจากประเทศจีน นอกจากนี้แม่สายยังเป็นจุดเริ่มต้นเดินทางไปยังเมืองเชียงตุงและสิบสองปันนาของจีน

"ตลาดแม่สาย" แห่งนี้ เป็นตลาดการค้าชายแดนที่มีชื่อเสียงมานานหลายสิบปี มีชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยเข้ามาซื้อสินค้าต่างๆจากฝั่งไทยอย่างคึกคัก ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวท่าหลักได้โดยไม่ต้องออกหนังสือผ่านแดน ภายหลังเกิดการระบาดระหว่างรัฐบาลพม่ากับกองกำลังชนกลุ่มน้อย และกลายเป็นปัญหาขัดแย้งระหว่างสองประเทศ ด้วยปัญหาชายแดนติด ชนกลุ่มน้อย ทำให้การผ่านแดนต้องเป็นไปอย่างเข้มงวด คนไทยจึงต้องทำหนังสือผ่านแดนหากต้องการไปท่องเที่ยวที่ท่าหลัก ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนของพม่า เป็นแหล่งจำหน่ายสินค้านานาชนิด ประอัญมณี พลอยสี หับทิม หยก เครื่องใช้ไฟฟ้าคุณภาพต่ำ ราคาถูกจากประเทศจีน อาหารทะเลแห้ง เหล้า บุหรี่ และเมื่อข้ามมาฝั่งท่าหลักจะมีรถสามล้อในการให้บริการนำไปท่องเที่ยวยังเจดีย์เขาดอกงจำลอง ลักษณะเป็นเจดีย์สีทองแบบพม่า นอกจากนี้ยังมีมอเตอร์ไซค์รับจ้างพาไปยังจุดต่างๆ

วัดถ้ำปลา : ชมถ้ำตามตำนานโยนก

วัดถ้ำปลา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีตำนานผูกโยงกับเมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จมายังเมืองโยนก ซึ่งอยู่ติดเทือกดอยนางนอน ลักษณะเป็นเขาหินปูนถ้ำสองถ้ำซึ่งมีลำธารเล็กๆ ไหลออกจากใต้ภูเขาหินปูน มีปลาต่างๆ ที่นำมาเลี้ยง ไม่ว่าจะเป็นปลาแคร์ฟ ปลาเงินปลาทอง ปลานิล ปลาไน รวมกับปลาที่มีอยู่เดิม คือปลาพลวง และปลาที่มีลักษณะพิเศษซึ่งเกี่ยวข้องกับตำนานเรียกว่า "ปลาหีบหนีบั้ง" ซึ่งเป็นปลาตัวแบน อาศัยอยู่ในถ้ำซึ่งไม่มีใครพบเห็นตัวมานานแล้ว

นอกจากถ้ำปลาแล้วยังมีถ้ำเปเลวปล่องฟ้า โดยมีลานหน้าถ้ำเป็นจุดชมทิวทัศน์ ที่ให้ภาพทุ่งนาและหมู่บ้านอยู่เบื้องล่าง ภายในถ้ำมีพระธาตุเจดีย์ขนาดเล็กและพระพุทธรูปสิงห์ขนาดกลาง ในถ้ำเมื่อแหงนหน้ามองจะเห็นปล่องแสงจากภายนอกพุ่งลงมา จึงได้ชื่อว่า “ถ้ำเปเลวปล่องฟ้า”

พระธาตุอินแปลง อยู่ห่างจากถ้ำปลา 50 ม. แต่ขึ้นไปองค์พระธาตุไม่ได้ ลักษณะเป็นเจดีย์สูงประมาณ 5 ม. คล้ายเจดีย์แบบพม่า แต่ฐานไม่กว้าง สร้างอยู่บนชะง่อนผาสูงประมาณ 20 ม. ไม่มีทางขึ้น เล่ากันว่าเมื่อปี พ.ศ. 2455 มีฤาษีพม่าชื่อ อุส่วยหล่าให้คนทำนั้งร้านยึดกับหน้าผา ตัวฤาษีหิ้วปูนขึ้นไปเพื่อสร้างเจดีย์เพียงผู้เดียว ไม่มีใครกล้าขึ้นไปช่วยเพราะอยู่บนภูเขาสูงชัน เมื่อสร้างเสร็จก็หายตัวไปโดยไร้ร่องรอย ชาวบ้านจึงเรียกเจดีย์นี้ว่า “เจดีย์อินแปลง” เพราะเชื่อว่าพระอินทร์แปลงเป็นฤาษีมาสร้างเจดีย์ให้ชาวบ้านสักการะ

เจดีย์นพจุฑา หรือเจดีย์เก้ายอด เป็นเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยมสร้างด้วยศิลาแลง มีลักษณะการสร้างแบบศิลปะอินเดียยุคพระเจ้าอโศกมหาราช เจดีย์องค์นี้สร้างขึ้นเมื่อปี 2523 โดยหลวงพ่อดาบสสุมนโณ ใช้เวลาก่อสร้าง 2 ปี 2 เดือน 7 วัน เป็นเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

ถ้ำกู่แก้ว อยู่ทางด้านเหนือใกล้กับเจดีย์เก้ายอด ด้านหน้าถ้ำมีพระพุทธรูปปางประจำวันอังคารประดิษฐานอยู่ ภายในถ้ำมีทางเดินแคบๆ มีดสนิธิ ลึกประมาณ 80 ม. มีพระพุทธรูปปั้นด้วยดินเหนียวปางต่างๆ นับร้อยองค์ปั้นโดยครูบาบุญชุ่ม ญาณสัณโรวะ เมื่อครั้งบวชเป็นสามเณร และเข้าไปบำเพ็ญเพียรภายในถ้ำเดิมถ้ำกู่แก้วมีหินงอกหินย้อยปิดปากถ้ำจนไม่เห็นทางเข้า ต่อมาพ.ศ. 2497 หลวงพ่อกมล สุทธิญาโนได้ขุดเจาะและสำรวจพบว่าเป็นถ้ำลึก มีหินงอกหินย้อยรูปร่างต่างๆมากมายภายในยังมีคูหา เวียงถ้ำ บนเพดานมีผลึกระยิบระยับ จึงเรียกว่า “ถ้ำกู่แก้ว”

วัดพระธาตุดอยเวา : ชมวิวแม่สาย นมัสการพระธาตุเก่าแก่

ตั้งอยู่บนดอยเวา ดอยเล็กริมฝั่งน้ำแม่สาย ตามประวัติกล่าวว่า พระองค์เวาหรือเว้าผู้ครองนครโยนกนาคนรินทร์ เป็นผู้สร้างบรรจุพระเกศาธาตุองค์หนึ่ง เมื่อ พ.ศ.364 นับเป็นพระบรมธาตุที่เก่าแก่องค์หนึ่งของแผ่นดินล้านนา

พระธาตุดอยเวา เป็นเจดีย์สี่ทองแบบล้านนาบนฐานสี่เหลี่ยมย่อมุม มีซุ้มจระนำสี่ทิศ ปล้องไฉนสี่ชั้นรองรับองค์ระฆังขนาดเล็ก ฐานกว้างประมาณ 4 ม. สูง 15 ม. นอกจากนี้นับว่าวัดพระธาตุดอยเวายังมีหอสูงให้ขึ้นไปชมทิวทัศน์ตัว อำเภอแม่สาย จนถึงจังหวัดท่าขี้เหล็กของพม่า

ตลาดดอยเวา

มาต่อกันที่ "ตลาดดอยเวา" กันเลยละ ที่นี้ก็มีของฝากมากมายหลายอย่างเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นพวกขนม พรม เสื้อผ้าแฟชั่น เสื้อกันหนาว และตลาดดอยเวายังตั้งอยู่ที่หน้าวัดดอยเวา แถมใครที่ซื้อปเสร็จ ก็ยังสามารถแวะเข้าไปกราบไหว้พระที่วัดดอยเวาได้อีกด้วย

ดอยผาหมี

หลายคนอาจจะเคยได้ยินชื่อ "ดอยผาหมี" มานาน และยังไม่เคยได้ไปสัมผัสจริงๆ ลองหาโอกาสไปสักครั้ง นอกจากที่พิกที่นี้จะน่าอยู่และสงบแล้ว บรรยากาศของที่นี่ยังเต็มไปด้วยธรรมชาติ แสงแดดอ่อนๆ ในยามเช้า

นั่งจิบกาแฟมองวิวสวยๆ ของหมู่บ้าน รวมไปถึงทิวเขาของดอยผาหมีอีกด้วย (Kritsakorn Wongkornwut, n.d.)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าดินแดนเจ้าแม่ นางนอน หรือในส่วนของจังหวัดเชียงราย กับเหตุการณ์ช่วยเหลือกลุ่มเยาวชนทีมหมูป่าอะคาเดมี ทั้ง 13 ชีวิต ได้เผยโฉมสถานที่ท่องเที่ยวและแหล่งอารยธรรมที่สวยงามของตัวจังหวัดเชียงรายให้เป็นที่ประจักษ์สู่นานาประเทศได้เป็นอย่างดีและการมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาวและประเทศพม่าสองประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายประชากรสร้างความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติและกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบกับการมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน ส่งผลให้ก่อเกิดวัฒนธรรมทางด้านอาหาร และประเพณีความเชื่อที่หลากหลายคล้ายคลึงกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งสองประเทศไปพร้อมกันด้วย และสิ่งที่น่าสนใจที่สุดสำหรับดินแดนแห่งนี้ซึ่งสะท้อนผ่านเหตุการณ์การช่วยเหลือกลุ่มเยาวชนทีมหมูป่า คือ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชนชาติไทยที่ยามประสบปัญหาทุกคนในชาติพร้อมที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนได้เห็นถึงมิตรภาพจากนานาประเทศที่ต่างหลั่งไหลเข้ามาให้ความช่วยเหลือสยามประเทศอย่างน่าภาคภูมิใจ

บทสรุป

ดินแดนเจ้าแม่ นางนอน หรือ จังหวัดเชียงราย ดินแดนเหนือสุดแดนสยาม มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านถึงสองประเทศนั่นคือทางทิศเหนือ ติดต่อกับสหภาพพม่า และทางทิศตะวันออก ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จนเรียกได้ว่าเป็น “ชายแดนสามแผ่นดิน” นั่นคือ ไทย ลาว และพม่า ส่งผลให้จังหวัดเชียงรายมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และภาษา และจากประวัติศาสตร์การก่อตั้งจังหวัดเชียงรายอันเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมล้านนาที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน จนได้ชื่อว่าเป็น “ถิ่นวัฒนธรรมล้านนา” อันโดดเด่นด้วยวัฒนธรรมอาหารการกินที่อุดมด้วยคุณค่าความเป็นมาและโภชนาการอันสมบูรณ์ อีกทั้งมีประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน งดงามด้วยการปฏิบัติและความเชื่อที่หลอมรวมความแตกต่างให้เป็นหนึ่งเดียว และเป็นขวัญกำลังใจยามเกิดปัญหาภายใต้สังคมสมัยใหม่อันวุ่นวายซับซ้อน นับได้ว่าจังหวัดเชียงรายเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่ชวนให้ศึกษาหาความรู้ในความหลากหลายเหล่านี้อย่างไม่รู้เบื่อเลยทีเดียว

นอกจากนี้ จังหวัดเชียงรายยังพร้อมด้วยแหล่งท่องเที่ยวอันหลากหลาย ด้วยระบบนิเวศน์ที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นแมงไม้ ขุนเขา น้ำตก น้ำพุร้อนทั้งบนดินและใต้น้ำที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวและต่างประเทศต่างเฝ้ามอง ตั้งเป้าหมายเดินทางมาชื่นชมธรรมชาติและความงดงามของสถานที่ต่างๆ ภายในจังหวัดเชียงราย และล่าสุดจากเหตุการณ์การช่วยเหลือกลุ่มเยาวชนทีมหมูป่าอะคาเดมี ทั้ง 13 คน ทำให้ดินแดนเจ้าแม่ นางนอนแห่งนี้ เป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาชาวโลกที่นอกเหนือจากความงามทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นอันทรงคุณค่าแล้ว ยังแสดงถึงดินแดนแห่งมิตรภาพที่เกิดจากคนในชาติและนานาประเทศที่ต่างร่วมมือกันยามเกิดปัญหา จนภารกิจช่วยเหลือ 13 เยาวชนทีมหมูป่า สำเร็จลุล่วงอย่างน่าภาคภูมิใจ คงไว้ซึ่งร่องรอยแห่งมิตรภาพและความศรัทธาที่มากกว่าเงินตราวัตถุที่ก่อกิเลสตัณหาในโลกสมัยใหม่ ให้กลายเป็นตำนานเล่าขานสู่อนุชนรุ่นหลังได้อย่างน่าชื่นชม

ข้อเสนอแนะ

จากการนำเสนอข้อมูลของจังหวัดเชียงรียังกล่าวเป็นเพียงข้อมูลบางส่วนที่จะช่วยกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้าไปพักผ่อนกายและใจ ตลอดจนทำการศึกษาทั้งในเชิงนิเวศน์และวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่ซ่อนอยู่ภายใต้ความงดงามของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงราย ซึ่งจะส่งผลดีทั้งต่อผู้ที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวเอง และยังเป็นการส่งเสริมรายได้สู่ชุมชน ตลอดจนธุรกิจการท่องเที่ยวอันเป็นรายได้หลักของประเทศไปพร้อมกันด้วย ประโยชน์จากการท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นสิ่งที่ธรรมชาติได้มอบให้กับมนุษย์ ดังนั้นการท่องเที่ยวหรือการศึกษาหาคำตอบต่างๆ ของมนุษย์เองควรต้องกระทำอย่างมีขอบเขตและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์

ธรรมชาติเพื่อเป็นการสนองคุณที่ธรรมชาติมอบให้ ไม่ใช่เพียงการแสวงหาประโยชน์จากธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์จนขาดสติกลายเป็นการบ่อนทำลายทรัพยากร และวัฒนธรรมอันมีค่าจนเหือดหายไปเหลือไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ชื่นชมในภายภาคหน้า

ดังนั้นทุกภาคส่วนโดยเฉพาะผู้รักในการท่องเที่ยวทั้งหลายควรตระหนัก และมีจิตสำนึกรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่นนั้นๆ ให้ชาวโลกเห็นถึงภาพลักษณ์ความสวยงามทั้งภายนอกด้วยธรรมชาติ และวัฒนธรรมอันโดดเด่นของประเทศ และภายใน คือ จิตใจที่งดงาม อันสะท้อนผ่านการกระทำที่ดี มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวไทยให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มากมุลด้วยคุณค่าทางวัฒนธรรมเป็นมรดกสู่ลูกหลานสืบไป

References

- BBC NEWS. (2018). *Tham Luang: 17 Days of Mission, Helping the Boar Team from Friendship, Cooperation Tears for success*. Retrieved August 2, 2018, from <https://www.bbc.com/thai/international>.
- Chawalit Kumngern. (2015). *Arts, Culture and Customs of Mae Sai District Chiang Rai province*. Retrieved July 17, 2018, from http://581128019.blogspot.com/2015/10/blog-post_65.html.
- Komchadluek. (2012). *The Wonders of 10 Mae Sai Ethnicities*. Retrieved July 17, 2018, from <http://www.komchadluek.net/news/knowledge/145947>.
- Kritsakorn Wongkornwut. (n.d.). *Chiang Rai*. Bangkok: Viriya Business Company Limited.
- Nattapong Dounkaew. (2016). The image and self-presentation of “NEO-KRUBA” as “faith product”. *Journal of Faculty of Liberal Arts Thammasat University*, 35(3) September – December, 2016.
- Phra Srivichai. comp. (1932). *Karmasthanarom*. Chiang Mai: n.p.
- Ranida Pingmuang. et. al. (n.d.). *Lanna Folk Food Recipes, Chiang Rai Province. Education and promotion of local food culture for community wellness Chiang Rai province*. Research in Chiang Rai Rajabhat University, Office of the Health Promotion Fund.
- Sor Suthipun. (2013). *Travel the Land of Buddhism with Kruba Ariyachat-Arijitto*. (2nd ed.). Bangkok: Sathaporn Book.
- Sombat Karnjanakit (2017). *Recreation and Tourism Industry*. (3rd ed.). Bangkok: Publisher of Chulalongkorn University.
- Teung Nat Seelow. (2014). *Secret Record List in Siam*. Retrieved August 2, 2018, from <https://www.youtube.com/watch?v=31nKy10sC20>.
- Thai PBS News. (2018). *Legendary "Luang Cave - Khun Nam Nang Non", Chiang Rai Province*. Retrieved July 18, 2018, from <http://news.thaipbs.or.th/content/272981>.
- Thailand Tourism Authority of Thailand Chiang Rai Office. (2015). *Chiang Rai*. Chiang Rai: Tourism Information Division, Marketing Service Department.

- Thairath Online. (2018). *The legend of Luang Nam Khun Nang Non With the story of a child in a cave*. Retrieved July 24, 2018, from https://www.thairath.co.th/content/1317421#cxrecs_s.
- _____. (2018). *5 attractions in Mae Sai Northernmost Land of Siam: There is nothing more than a royal cave!*. Retrieved July 24, 2018, from <https://www.thairath.co.th/content/1332233>.

Received : 22 August, 2018

Revised : 2 October, 2018

Accepted : 7 November, 2018